

Lončar.

(Kratkočasna povest. — Spisal Podgoričan.)

I.

Lončarji najsmo zleht l'dje:
Prav dobro imamo srcé,
Glavice pa bistré.

Lončarska pesem.

Lonci, sklede, kozice, lambore, čorbe itd. je bilo lepo kuhano in pečeno posodje, da sta se lončarju Andrejcu smejala srce in duša, ko je tam v Dolenji vasi gledal okoli ožige razpostavljeno lončeno robo. Črepinj je bilo malo ostalo, vse se je bilo nekako po sreči speklo, in sedaj je ugibal, koliko mu bo vrglo vse to lončeno blago, če je brez velike nesreče pripelje na kak dober semenj in vse dobro speča. Ej, kako se ne bi veselila lončarska duša, ko vidi pred seboj toliko robe iz jedne peči, kjer je bila posoda v vedni nevarnosti, da se zdrobi, ali pa razpoka!

Andrejec je lepo zahvalil sv. Roka — domačega patrona —, ker je tako dobro varoval z veliko umetelnostjo sezidane lonce in sklede. Ko je vse blago pregledal in preudaril, koliko grošev bi se iztržilo na dobrem semnju, sede na tla, potegne kolena kvišku k sebi, opre ob nja komolca in glavo nasloni na roko ter premišlja, kam bi peljal lončeno robo. Ker je bilo že po sv. Alešu, ko je semenj na rebri pri Svetem Antonu, ni vedel prav, kam bi krenil v semenj.

Pa pride mimo mešetar Suhastran, ki je bil na semnju pač večkrat, kakor kateri izmed nas, in se ustavi pred Andrejcem:

„Zakaj si takó zamišljen?“

„Ta mi bo povedal“, misli si Andrejec in pravi:

„Oj, ti boter, glej, koliko sem nakuhal in napekel dobrega blaga: sedaj pa ne vem, kam ž njim. Povej mi, boter, kje bo sedaj v bližini najprej semenj!“

Mešetar Jože Suhastran, ki je bil za semnje bolj zanesljiv kakor pratika, zamisli se in čez nekaj časa pové:

„Ej, šenta! Skoro bi bil pozabil. V mestu Višnji gori bo na sv. Ane dan velik semenj, tje pojdi!“

„V Višnji gori? Nisem bil še tam, daleč je!“

„I, kaj daleč; tri dni se boš vozil z liščkom tje in tri nazaj, kaj je to! Pa to ti rečem, pojdi, ne boš se kesal, pa dobro naloži, prodal boš vse. Višnjanke niso skope, in loncev jim je treba, ker jih veliko podrobé. Da se vidiva v Višnji gori.“

Andrejec še nekaj časa premišlja, ali bi šel ali ne, potem pa poskoči in pravi sam pri sebi:

„Res nisem bil z lonci še takó daleč, zakaj bi jedenkrat ne krenil na tako daljno pot? Poskusim, morda se mi obnese. Višnjanke ne bodo v Dolenjo vas hodile po lonce.“

Gre domov, ker Andrejeva hiša je bolj sredi vasi. Žena je ravno vgnetalala glino, fantek jo je tlačil in vtepal z bêtom, večja dva fanta sta pa sedela za lončarskima kolovratoma, sukala ju z nogo in ustvarjala: jeden lonce, drugi sklede, katere robe so bile že polne klopi in še po pripravljenih deskah se je nastavljalo. Andrejec jih nekaj časa všečno gleda, potem pa pravi:

„V Višnjo goro pojdem z lonci.“

„Ni predaleč?“ odzovejo se vsi.

Kolovrati se ustavijo, fantek se opre na bêt, le mati skače in pleše po glini, kakor ne bi hotela nič slišati.

„Na sv. Ane dan je semenj, to je čez štiri dni. Bog daj srečo! Speci mi jutri kaj za na pot, da preveč ne potrošim po gostilnah!“

Mati pa ni hotela nič slišati, zakaj jezna je bila na svojega moža. Ravno prejšnji dan je bila sedla h kolovratu in je hotela delati lonce, kar ji pa ni šlo čisto nič od rok. Veste, ni bila lončarsko dete; tam iz Slemenov se je bila primožila v Lončarijo, zato ni mogla lonca sezidati in ga ni mogla, naj si je prizadejala kolkorkoli, nikdar se ji ni obnesla niti skleda, niti kozica; res, za drugo ni bila, kakor za prenetavanje gline, kar pa ni bilo ravno prijazno in lahko opravilo. Pa kaj hoče lončarju ženska, če ne zna narejati sklede ali vsaj lonca! Kaj naj počne ž njo? Andrejec se je bil že dostikrat pokesal, ker si ni poiskal žene v vasi ali pa vsaj v „Rakitnici, kjer delajo se piskrci“, da bi znala tako obrt, da bi zidala lonce in sklede.

Ko je bil prejšnji dan nastal iz gline namesto lonca svitek, ni se mogel Andrejec več premagovati, prevrnil ji je stol, pograbil na kolovratu glino ter jo zapodil ženi v glavo, rekoč:

„Skaza, le še jedenkrat mi sedi h kolovratu, pa te preterem! Veš, sramoto mi delaš, devetnajst

let sva že skupaj, pa še sedaj ne znaš borega lončka sezidati. Sram me je.“

Zaradi tega je bila Andrejčeva žena huda na svojega moža. Katera žena bi se ne srdila na svojega moža, kateri bi jo tako trdo prijemal? Ženo je obšla želja po maščevanju, in ravno sedaj se ji je ponujala kaj lepa prilika: mislila si je:

„Pa sam peci! Očitaš mi, da ne znam lonca sezidati: boš videl, ali znaš ti kaj speči! Testo je testo!“

Ker se žena ni hotela nič podati v pomene, gre Andrejec iz hiše, govoreč sam sebi:

„Kakor hočeš: govori ali molči, jezica te bo minula.“

In gre napravljat voz.

Natakne ob stranéh široki lestvici in naloži do vrha slame, potem pa zapelje pred ožigo, kjer je bila pripravljena lončena roba. Pa začne ovijati posodo s slamo in jo varno skladati na voz. Naložil je vsakovrstne posode, kakoršnokoli je umela lončarska bistrost, kakor: lonce, sklede, kozice, čorbe, lambore, piščalke in naposled je zavil v slamo še nekaj posode za jaro gospodo, češ, ker grem v mesto, spečam lahko nekaj, zakaj kmetičam se kaj takega ne proda z lepa. Tako je bil založen z vsem, da je lahko postregel z vsem, karkoli je kdo zahteval.

Zadovoljno je ogledoval polni voz in prazno ožigo, iz katere si je prikupal že toliko grošev. Radovednim ljudem je imenitno pripovedoval, da pojde z liščkom v Višnjo goro.

„V Višnjo goro?“ čudili so se vaščanje.

Andrejec je bil ponosen zaradi tega, domišljjal si je, da še nobeden njegovih sosedov ni bil tako daleč. Pa je modroval:

„Vre, Ribnica je veliko mesto; pa je, vre, Kočevje še večje: Ljubljana vre, je pa še večje. Oj, koliko mesto, vre, mora biti šele Višnja gora!“

Domišljija mu je naslikala mesto večje in lepše kakor so Ribnica, Kočevje in Ljubljana skupaj. Ob tem premišljevanju in ugibanju je bil čisto pozabil namazati voz, kakor ga je vselej, predno je šel kam z vozom.

Tako je pričakal Andrejec večera. Zasloni ožigo, še jedenkrat ogleda polni voz in krene domov. Doma je bilo veselo. Čila pesem se je glasila iz hiše. Ko je stopil na prag, vrezali so v hiši ravno zadnjo kitico lončarske pesmi:

Tam dol' pri nas v Rakitnici,
Tam delajo se piskrci,
Prav štantek in močni.
Vre, vre, vre — — —“

Andrejec je bil vesel svojih sinov, zakaj prepričan je bil, da bodo vredni sinovi svojega

očeta, da ne bodo znali samo loncev zidati, ampak tudi veseli biti. Mati se je nekam molčeča vrtela pred pečjo in je jezno prestavljala lonce, kakor bi jih bila sama naredila. Mož ji ni dejal nič, zakaj držal se je zlate prislovice: Ne podpihuj tlečega ognja, da ne zaplapola! Včasih se je bil prepričal, da ni dobro žene razkačiti.

Dokler je mati pripravljala večerjo, pravil je oče svojim fantom, kako je vozil lonce po svetu, kaj je videl in doživel tu in tam. Pravil je tudi, kako so hodili na Kočevsko glino jemati, ker je niso hoteli dragim Kočevarjem vedno plačevati.

Pri večerji so bili jako molčeči, zakaj mati se je držala hudo, kar je bilo vselej neprijazno znamenje. Pohlevno so posrebal redko kašo, katero jim je bila pripravila za večerjo gospodinja.

Še po večerji se nista sporazumela. V srcu je bilo sicer obema hudo, — toda svojeglavna sta bila oba toliko, da ni hotel nobeden začeti, marveč sta le še bolj kuhala nevoljo.

Tako se je odpravljajal lončar Andrejec iz Dolnje vasi po svetu v Višnjo goro v semenj.

II.

Postojte s tovari,
Da vprašal bom vas:
Al' imate gori
Iz ilovce bas.

Kančnik.

Zjutraj, ko sta Andrejec in žena vstajala, dé on:

„Pa kaj speci!“

„Pa si sam speci“, zavrne ga ona in gre v vežo pripravljat za kosilo. Noč je ni nič potolažila.

Andrejec vzbudi fante, da se zopet spravijo h kolovratom. Priganjal jih je, da bi skoraj bila ožiga polna. Fantje sedejo h kolovratom, zavrté jih, poškopé po vrhu, in iz kepe gline je vsake tri minute zrastel lonec ali skleda. Andrejec se je nadejal, da najde ob vrnitvi blaga za polno ožigo, le peklo ga je, da je žena tako osata; tisočkrat se je že pokesal, ker ji je bil prejšnji dan vrigel tiste besede, ki so jo bile tako razkačile. Pa kaj je hotel: beseda ustom uide, nazaj več ne pride.

Vznemirjen je bil, ker ni nič opazil, da bi žena kaj pripravljala za peko. Ona ga ni pogledala, niti ga ogovorila, kakor bi ga ne bilo.

„Marina, ali ne boš nič pripravila za pot? Veš, iz doma grem“, pravi ji ljubeznivo.

„Pa si speci!“ zavrne ga zopet ter pusti samega.

Kaj mu je bilo početi? — Liščka je hodil krmit in krtačit, da bi lože vozil polni voz in bi bila dlaka gladka in svetla.

„Da se je ravno sedaj to naključilo“, govori svojemu ljubemu liščku. „Lej, ti bodeš šel od polnih jaslij po svetu in še ob poti, kjer se ti zdi, pomuliš: jaz pojdem pa lačen. Vre, prav vesela ne bova, pa bo že kako, pa ti ne bode treba voziti brešna, in jaz bom tudi lažji s praznim želodcem. Ej, pa naj se ona kremži, kakor hoče, krivice ji nisem storil, lonca ne zna sezidati in ga ne zna, pa naj se srdi ali ne.“

Lišček ga sočutno pogleda od polnih jaslij, kakor bi ga razumel. Andrejcu je bilo to tako všeč, da se mu obesi na vrat in ga rahlo potrepnje, govoreč mu:

„Lišček moj, vre, dosti robe sva že prepegljala po svetu. Dobro se nama je godilo včasih, včasih pa tudi slabo, vzlasti tako-le pomladi, ko si imel slamo v jaslih, trava pa še ni zelenela. Niti za lonce se ni skupilo, ker tako zgodaj še ni bilo vremena za naše rokodelstvo. Lej, lišček, ti imaš samo mene, jaz pa tebe, le jaz te krmim in krtačim. Vre, razumna živalca si, le govoriti še ne znaš.“

Tedaj, ko se je Andrejec v hlevu z liščkom pečal, dejala je mati v hiši:

„Otroci, ričet je v peči, pa si opoldne vzemite južino, mene ni treba čakati.“

In odpravila se je na njivo.

Prva leta, ko je imela Andrejčevka še stariše žive, šla je dostikrat, ko se je oporekla ž njim, v pustiv domov. Čez leta se je pa le sramovala uhajati za vsako malenkost možu in ker le ni mogla premagati svoje narave, šla je rajša kam v samoto, da se je malo zjokala nad težavnim stanom ter je sama sebi obtoževala moža, ki ji prizadene toliko.

Tudi sedaj so bili taki trenutki, da je morala v samoto jokat se in pritoževati. Koliko si je že prizadejala, da bi se naučila lonca narediti, toda kaj li naj počne, ako se ne more navaditi? Kaj neki more za to, da ni tako bistré glavice, kakor so mož in otroci! Kaj more za to, če se ni porodila na črepinjah, kakor so se mož in otroci! Kolikokrat se je že jokala in srdila!

Opoldne ni bilo matere niti pečenega nič, kar pa Andrejcu ni bilo prav nič všeč. Jezil se je, da ima žena tisto neumno srdljivo navado, toda kaj je hotel? Ako je hotel priti v Višnjo goro, ni smel čakati peke, ampak iti z liščkom. Pri južini reče otrokom:

„Otroci, bodite pridni, glino pregnetajte in lonce zidajte, da bo ožiga polna, kadar se vrnem, in pa mater slušajte!“

In se odpravi. Zameni klobuk, preobleče si kamižolo, na voz vrže plahto. Ko opravi konja, pripelje ga iz hleva, kjer ga poškropi z blagoslovljeno vodo.

„Ali greš?“ popraševali so ga mimogredoči.

„Treba je.“

Konja prižene k vozu in ga napreže. Ogleda še vse, če so lunki dobri in železni oboji na kolesih pritrjeni. Ko ne opazi nič napačnega, pravi:

„Pa voziva, lišček!“

Z bičem naredi v prahu pred konjem križ in zavpije:

„Hi, lišček, ho-o-ti!“

Živalca se močno opre in pretegne voz, na katerem zaropota lončenina, da se Andrejec kar prestraši:

„I, spaka, vse se bo potrló!“

„Bog ti daj srečo!“ vpijejo za njim vaščanje, on pa koraka zamišljen za vozom.

„V Višnjo goro peljam“, pové vsakomur, kdor ga sreča.

Za vasjo zleze na voz in tira liščka počasi po prašni cesti. Dokler se je vozil po domačih vaséh, spominjalo ga je še vse dóma, zlasti žene; čim bolj se je oddaljeval, tem zadovoljnejši je prihajal. Ko je vozil po Ribnici, modroval je:

„Vre, Ribnica je lepo mesto, čez sv. Štefana cerkev je ni, pa vre, Višnja gora je gotovo še lepša.“

Ribničanje so pa vpili:

„Lejte ga, lončarja, jesti nima kaj, pa lonca pelja na prodaj. Same črepinje pelja, ker misli, da je ves svet tako neumen, da bi črepinje kupoval.“

Andrejec je nekaj godrnjal o lastni skledi, v katero pljujejo rojaki.

Lišček je počasi kinkal po prašni cesti, včasih je zapeljal bolj h kraju ceste, da je malo pomulil, Andrejec je pa dremal na vozu. Lončar nikjer tako rad ne dremlje kakor na vozu, kjer ropotajo kolesa in zveni lončenina. Lišček je bil sam toliko razumen, da se je ogibal vozov

V Žlebiču ga vzdrami prvi vrišč in klicanje

„Oče, kolo se vrti, zavrite! Hi, lisec!“

Dramili so ga poredni žlebiški otroci, katerim ni bilo prav, da je Andrejec dremal.

Prestrašen skoči z voza na pol v sanjah, ker je mislil, da je res v klancu, kar je otročji smeh le še povečalo.

„Paglavci, drugikrat jezik podložite, da se ne bo vrtelo“, posvari jih in spleza nazaj.

Udari konjička:

„Hi, lišček, stopaj hitreje, da prideva ljudem s poti!“

In živalca se je upirala po vijugasti poti skozi „Zudi“ sedaj hitreje, sedaj počasneje, kakoršna je bila pot. Potok Tržišica in krasni jelovi gozdi ob cesti so hladili poletni zrak, kar je prav dobro delo živalci in lončarju.

Andrejec se je zopet spustil na levi kolec in je prepustil konjičku, da vozi po svoji previdnosti in volji. Sam je pa na pol sanjaje premišljeval to in ono. Kje naj pač prenoči?

Kdaj li dospeje na semenj? Bode li dobro prodajal? Upal je, da na višnjanskem semnju brž izprazni kola in se s polno mošnjico vrne v preljubo Dolenjo vas, kjer ima otroke in ženo. Oj, ta žena! Koliko preglavic mu je že naredila s tisto neumno trmo in srdljivostjo! Bal se je, da še ne bo hotela biti dobra, kadar se vrne. Ali se more premagati, da ne bi rekel kake besede? In ako jo izblekne tako v naglici, ali je to res tako hudo, da so vsi križi doli? Srce mu je dejalo, da ni hudoben, pač pa nagel, da težko pogoltno besedo, katera mu pride na jezik. Tega bi mu pa žena ne smela tako zameriti, ker ga pozna, in tudi sam ji ne zameri, kadar mu kaj očita. Navezana sta drug na drugega. Učiti se morata, svetovati si, pa tudi prizanašati si slabosti. Marsikdo mu je že svetoval: „Udri jo, drugače je ne izučiš!“ Take nasvete je Andrejec vselej nerad poslušal in je zmajeval z glavo. Mislil si je: „Lej, še liščka nerad udariš, pa bi ženo, svojo tovarišico in pomočnico, ki je ustvarjena iz moža in po podobi božji, ki je božja stvar? Ne, tepel je ne bom! Tudi Bog ni rekel Adamu: „Lej, to je tvoja žena, tepi jo!“ Zakaj bi jo torej pretepal? Potem so otroci! Ali naj posnemajo otroci roditelja tudi v slabem? Kako bi bilo potem na svetu? Večna vojska! Besneči možje in stokajoče žene. Ne, pretepal je ne bo. Rajši trpi in z lepa živi z njo. Tudi solnce ne sije vsak dan. Ko ga spozna ona, gotovo bo ravnala drugače.

Vzdrami se, ko se ustavi voz pred občestno gostilno v Peklu. Lišček je dobro poznal vse lončarske postaje. Andrejec stopi z voza, pregrne liščka s plabto, potreplje ga po vratu in mu pravi:

„Bistro glavico imaš, dobro veš, kdaj ti je treba krepcila.“

Pograbi jasli, ki so bile naslonjene pred hišo, postavi jih pred konjička in mu vrže nekoliko detelje, ki jo je imel v vreči. Lišček je trl klajo, Andrejec pa stopi v hišo.

„Kam pa z robo?“ vpraša ga gostilničar.

„E, na višnjanski semenj. — Daj piva!“

Ker ni imel od doma nikakoršnega brešna, jedel je kruh in pil pivo. Ko je plačal, mrmral je sam pri sebi:

„Babja trma mi je že groš snedla.“

Toliko je bil zajedel.

„Pa zdravi!“

„V imenu božjem!“

Poslovita se z gostilničarjem.

Lišček je napasen in napojen pogumno tiral voziček po klancih in sodolinah proti Laščam. Andrejec se je včasih peljal, včasih pa hodil za vozom, kakor je bila ustvarjena cesta in je bil konjiček pri moči. V Laščah je konjiček zavijal k Padarjevemu Jožku, toda, ker je bilo solnce

še za dva moža nad gorami, pognal ga je dalje, ker je bil preračunal, da se bo prenočevalo v Polju. V Laščah je vpila za njim gospodinja Hudaklinka:

„Ustavi no, bom kaj kupila! — Nobene pravadanske posode nimam.“

Andrejcu se pa ni ljubilo razkladati posode, bal se je tudi zamude; zato jo zavrne:

„Kaj misliš, da prodam lonce, kadar se kakšni ženski zdi? — V čemer si kuhala južino, pa še večerjo kuhaj!“

Zato seveda ga je oštevala Hudaklinka brez greha. Pritisnili so tudi laški otroci, ki niso bili še nikdar dosti prida, tekali so okoli voza in vpili:

„Oče, ali ste pripeljali ‚bajs‘?“

„O, spake, kako ste hudobne!“ vikne Andrejec, ker ga je silno spekle zbadanje porednežev, ter zavihti bič na vse strani. Pri tem pa nekolikokrat pricvrkne liščka, da se ta spusti v dir.

Ko se spomni Andrejec, da mora iti za vozom in zavreti, dirjal je lišček že navzdol proti Sveti Trojici. Voz je drdral, roba je zvenela, Andrejec je pa rotill in klical vse svetnike ter jih prosil, naj varujejo lonce in njega, da se ne ubije. Kmalu so zaostali laški paglavci daleč za vozom, in ko se je lišček tam pod Sveto Trojico ustavljal, slišal je Andrejec:

Le srečno gonite

Liščka na dom,

Pa bajs pripeljite,

Jaz kupil ga bom.

Seveda je pesmica Andrejca hudo pogrela. Zapretil jim je z bičem:

„Le čakajte, spake, pomeril ga bom prej! — Oj, saj vas več ne slišim.“

Pa je pognal liščka, da je malo spešneje korakal. Ker gre cesta zopet navzdol, zaviral je Andrejec in hodil za vozom. Nekako otožen je postal. Od doma ni šel že nič kaj zadovoljen, sedaj ima pa še po svetu take sitnosti. Smilil se je sam sebi.

Solnce se je oziralo z zadnjimi žarki po krajini, ko se je vozil Andrejec pod Sv. Antonom, kjer so štirikrat v letu sloveči semnji. Spomnil se je, kolikokrat je že dobro tržil tam gori. Zato vzklikne:

„O, preljubi sv. Anton, zakaj ne napraviš zopet semnja? Lej, koliko posode imam, dober semenj bi bil! In koliko trpiva midva, jaz in lišček! Ej, ni boljše živalice od mojega liščka: tira in tira voziček lačen in žejen, pa vendar nič ne pravi.“

Lišček se ustavi pod lipo pred Strahovo gostilno, kjer sta z gospodarjem prenočila.

(Dalje.)

Lončar.

(Kratkočasna povest. — Spisal Podgoričan.)

III.

Lončarji ste ptiči,
Vas dobro poznam,
Modrosti konjiči
Se skušajo z vam'.

Kančnik.

Zjutraj se vzbudi Andrejec slabe volje. V sanjah se je vso noč prepiral z ženo. Vrh tega so ga bolele kosti, ker je spal na trdi postelji: v jasliah blizu liščka. Ko so vaščanke opazile lončarjev voz, privrele so skupaj, da bi si kupile posode. Andrejec iz prva ni bil voljan prodajati; ker so pa le silile do posode, zareži nevoljen:

„Kaj bom pa na semenj pripeljal, če mi bode vse prebrale?“

No, ni se hotel ženskim zameriti popolnoma, zato razloži posodo; takoj planejo po njej. Vsaka je držala posodo, trkala s sključenim prstom ter poslušala, kako zvení. Če katera posoda ni imela čistega glasú, postavile so jo ženske précej na stran. Zato je Andrejec vpil:

„Kaj izbirate? Vsaka poje kakor zvon. Verjamite mi!“

Ženske so pa le izbirale in regljale:

„Ta lonec je počen, ta skleda vegasta, ta kozica premalo trpežna!“

Andrejec se je obupan zagovarjal:

„Mati, verjamite mi, položite lonec na omaro, in tri leta bode cel, ako se ne ubije. Vse je iz kočevske gline, saj je tako kakor porcelan.“

Med tem, ko je imel Andrejec zunaj lončarski semenj, občudovali so vaški ptičarji v hlevu liščka in mu preštevali žimo v repu. Ker so mu bili prej navalili v jasli detelje, menil se je lišček malo za rep, naj so mu tudi malopridneži populili vso daljšo žimo. Lišček gotovo ni slutil, da se ne bo imel s čim braniti muh. Ko jih pa opazi Andrejec, zjavka in plane pred hlev. Toda kaj je hotel; ptičarji so bili, kakor vrabci v prosu, jednega postavili na stražo. In ko je ta zavpil: „bežimo!“ razkropili so se na vse strani. Lóvi jih, če veš, kodi in katerega! Obupan si ogleda Andrejec redki rep, potem pa liščka pokara takó-le:

„Zakaj si tako neumen, in se pustiš omavsati kakor star petelin? Tebi bi lahko rep izdrli, in bi še ničesar ne dejal. Zakaj neki je Bog ustvaril kravi rog in konju kopito? Ali nisi mogel udariti vsakega, ki ti je prišel blizu repa, tje po nogah, da bi sedem let ne pozabil naju? Sedaj boš videl, kako boš hodil ob tej-le vročini in

se branil muh! Ali misliš, da te bo rajna liska branila? Veš, slabo se védeš, lišček!“

Malo se je menil lišček za gospodarja, ker je imel preveč detelje. Andrejec je pa izgubil še tisto dobro voljo, kolikor mu je je bilo ostalo. Plane k vozu in zapové jezno:

„Le hitro poberite, kar ste si izbrale, in plačajte! Jaz vas ne bom čakal. Ve tukaj izbirate in izbirate, grajate in primakujete krajcarje, vaši malopridni fantalini bi mi pa skoraj liščka ukradli. Ves rep so mu opulili. Sram vas bodi, ker imate take otroke!“

Pa je pobiral posodo po tleh in jo je vkladal na voz ter zavijal v slamo. Ženske so plačale in ga tolažile:

„Boter, nikar se ne jezite, da vas božja kap ne zadene. Veste, liščku bo že drugi rep zrastel.“

„O, preteto, saj če mu ne bo, ne bo prav in ne bo. Kaj mi če konj brez muhavnika?“

Ko je imel vse v redu in je lišček potrll, kar je imel v jasliah ter se je napil v luži, plača Andrejec gostilničarju, kolikor je veljala pijača in jed. Ker je Zdenska vas na razpotju, vpraša lončar, po kateri cesti se pride v Višnjo goro.

„Obe cesti vas privêdeta v Višnjo goro.“

To se je pa Andrejcu čudno zdelo. Višnja gora je v njegovih očeh še večja postala, ker se vanjo lahko pride iz jednega kraja po dveh cestah. Skoraj se mu je zdela tolikoršna kakor Rimsko mesto, kamor vodijo vsi potje in vse ceste. Odloči se za pot čez Krko.

Malo pred poldnem se odpravi Andrejec iz Zdenske vasi. Dolgo se ni vozil, zakaj kmalu za vasjo zavije cesta po strmem hribu.

„Treba bo iti, kakor se mi zdi“, zamrmra sam sebi in odsede.

Za liščka je bil breg prestrm in voz pretežak. Nazaj ga je vlekel, da ga je lisec komaj premagoval. Andrejec je videl, da mora pomagati. Uprè se z desnico v predno ročico, zavihiti bič in zakriči:

„Hej, lisec lisasti, kaj bibaš in bibaš!? Krepko potegni, da boš prej na vrhu!“

In ga pricvrkne z bičem, da je konjiček napel vse moči. Glavo je potisnil bolj k tlom,

hrbet je skrivil, rebra so se mu vzbočila, in upiraje se po kamenju je praskal, da so se kresale iskre. Tako je šlo do vrha; konjiček je vlek, lončar pa tiščal.

Ko prideta na vrh, bil je lišček že ves moker, da je kar kapalo od njega. Na vrhu pa so pritisnili od vseh strani komarji in muhe ter se mu zajedale v kožo. Zaman je otepal z redkim, kratkim repom, obadi so ga pikali do krvi, da je kar drgetal. Andrejcu se usmili. Ustavi ga, nareže leskovih vej v grmovju, in bistra lončarska glavica ga odene z zelenjem po prednjem koncu. Veje priveže na komat tako, da so ga krile po hrbtu in straneh. Obadi niso več tako silili vanj.

Pa sta vozila naprej. Ker je cesta razjedena in neravna, lončar ni več zlezal na voz. Vročje mu je bilo, ker poldansko solnce je pripekalo, toda tolažil se je, da se lišček še bolj potí, in kresal je peš za vozom ter je včasih zaviral, včasih pa tiščal. Nekako opoldne je vozil skozi Hočevje, ki je na pol poti med Zdensko vasjo in Krko. Pač bi se bil Andrejcu prilegel polič vina, toda ker nista bila s Kodričevim očetom prijatelja, dasi sta se dobro poznala, pognal je kar mimo. Vselej, kadar je bil Andrejec pri Kodričevih, sporekla sta se z očetom. Oče so vpraševali, kdaj pripelje 'bajs', kako je iskal konja novaka, kako je šel na božjopot na Urbasovo goro, kar je Andrejca vselej prav hudo razjezilo. Danes si ni hotel še bolj izpriditi že itak slabe volje in tudi kake bolezni ne nakopati s prehudo jezo, zato se h Kodriču še ozrl ni. Pač pa so Kodričev oče pritekli na vežni prag in vpili za njim:

„Lej šenta, kako je moški! Andrejec, ali si že pripeljal 'bajs'?“

Andrejec je pa v žep fige potaknil, češ:

„Lej jih!“

Kmalu je bil iz vasi.

Ko se je po tistih samotnih, dolgočasnih klancih bližal Krki, postal je silno zamišljen, nekam žalosten, da je obupoval nad svojim stanom. Ej, včasih je bil še vesel in dobre volje, zlasti še takrat, ko je bil neoženjen. Toda časi se preminjajo. Ves svet se norčuje iz bednega lončarja, oškoduje ga, kjer ga more, in še doma ima malo veselih uric. „Gliny kúpi drago, múči se od zore do mraka, žgi prav posodo, ne preveč, ne premalo, potem jo pa ponujaj po svetu, da dobiš kak belič! Pa glej, da ne voziš preneglo, da ne potareš posode, in dobro vloží na voz, pa daj tri lonce za jeden novčič in še jedno skledo po vrhu! Res je čudno, da še kak lončar more živeti. Vre, če bi ne imel jaz tako uboge duše, pa bi se potrudil malo bolj za nebesa. Sevé, trpeti že moram

dovolj, drugega pa ne znam nič. Ej, lončarski stan je siromašen stan!“

Od same žalosti si je začel peti:

Da b' skoraj prišla grenka smrt,
In hramček moj bi bil zaprt.

V tem se približa Krki; najprvo se prikaže velika cerkev sv. Kozma in Damijana. Dostikrat je že slišal Andrejec doma in drugod o tej božjepotni cerkvi. Pa je zmodroval:

„Lej, Andrejec, celo padar, kakoršen je bil sv. Kozma, postal je svetnik! Bere se tudi, da je bil sv. Vincenc zidar: samo lončarja še ni svetnika!“

V gostilni onkraj mosta se ustavi, zakaj treba je bilo jesti.

IV.

Od Krke naprej je bila za lončarja nova pot, in za našo povest je novo poglavje.

V gorenje kraje nad Krko ni bil stopil Andrejec do današnjega dne še nikdar. Vsa zemlja nad Krko mu je bila neznan svet, zato se ne smemo čuditi, da se je Andrejec z nekim neznanim nemirom poslavljaj od znane Krke. Bal se je, da bi nazaj ne znal. Do Krke je še šlo, toda naprej, po neznanih krajih, med neznanimi ljudmi!

„Sveti angel Rafael, spremljaj in vódi me!“ vzdihne iskreno in požene konjička.

Dejali so mu na Krki, da pride prezgodaj na semenj, da ima še jeden dan časa, toda Andrejec ni hotel ostati tam, ampak je dejal:

„Bom pa višnjansko mesto bolj ogledal.“ Pa je šel.

Cesta od Krke v Višnjo goro se vleče sedaj po senčnatih gozdih, sedaj po svetlih poljanah. Take so bile tudi misli lončarjeve: sedaj mračne in otožne, sedaj pa vesele, da bi bil skoraj žvižgal. Komaj nekolikokrat so se potočila kolesa v neznan svet, že se mu je storilo milo, da mora tako daleč po svetu, da prodá kako lončenino, da kupi kruha sebi in svojim. Zavidal je ljudem, katere je videl na rodovitnem krškem polju, ki so spravljali bogato žetev. Zakaj li ne rodi njegova rodna zemlja tako bogato, kakor ta, da bi se lahko brez skrbi in sile pečal s poljedelstvom ter bi tičal doma, ne pa tiral vozička iz kraja v kraj? Neznana nevolja ga obide. Zamišljen je slonel na vozu in niti ni poganjal liščka, ki si je tu utrgal sočne detelje, tam mlade koruze ali kaj drugega zelenega. Andrejcu se ni zdelo greh, ako lišček kaj ptujega utrga.

Takó se je lončar počasi pomikal proti višnjanskemu mestu. Ko se je vse trkljalo po Mrzlem polju, ustrašil se je Andrejec, ko je v daljavi zagledal belo zidovje staroslavnega stiškega samostana.

Lončar.

(Kratkočasna povest. — Spisal Podgoričan.)

(Konec.)

Andrejec je nekaj časa gledal za razsrjenim možem in se mu posmehoval:

„Ej, ti si zrel za blaznico! Ako bi ne bil tak in bi se mi ne bil smilil, jaz bi te bil že ohladil, da bi me pomnil!“

In iskal je dalje zdravila za kola, toda brez uspeha. Zato se naposled udá v usodo in požene. Počasi je kimal lišček, počasi so se vrtela kolesa, pa so vendar cvilila in stokala, kakor bi se peljalo na vozu pol Dolenje vasi.

Tako je šlo v Višnjo goro.

V Višnji gori je bilo vse po koncu, ko je pripihal v mesto mož z dežnikom in je vpil temu ali onemu meščanu, katerega je srečal:

„Veste, preljubi sosedje, nekdo prihaja z lončeno robo, ki nam očita polža. Kaznujmo ga!“

Trebušnati županov oče so težko spravili iz njega, kaj se je zgodilo. Potem so šli lončarju naproti; za njim so šli mnogi radovedneži.

Ko jih Andrejec pred mestom ugleda, začudi se in pravi:

„Kaj pa je ljudem v tem kraju, ki ob belem dnevu pohajkujejo in postajajo?“

Andrejec ni slutil, kaj je vzrok, da mu gredó naproti in ga hočejo sprejeti v tolikem številu.

Ko pritira voziček do njih, spozna med njimi svojega čudnega znanca, ki ga je bil pozdravil z dežnikom in se prav prestraši, ko le-ta zavpije:

„Ta-le je! — Ta nas zaničuje!“

„Kaj bo, ako so vsi tako neumni, kakor je ta-le“, misli si Andrejec in švrkne liščka, da bi hitreje prišel iz gneče. Toda v tistem hipu se ustavi lišček in voz, ker so ga ljudje obstopili okoli in okoli.

„Cesta mora biti prosta! Umaknite se!“ vpije Andrejec in hoče razriniti ljudi, toda v tistem hipu se postavi predenj oče župan, prime ga za prsi in ga vpraša:

„Kaj si storil, ti božji človek?“

„Jaz nič! Prav nič!“

„Ka-aj? zavpije mož z dežnikom. „Ali nisi iskal polža tam-le v gozdu? Ali nas nisi sramotil in očitno žalil, že veš, kako?“

Ljudje se čimdalje bolj gnetejo okoli njega in nekateri stiskajo pesti, kakor bi hoteli planiti nanj.

„Zakaj si iskal polža?“ vprašajo ga županov oče prav mogočno.

Andrejec je bil v škripcih, ker ni vedel, za kaj se gre in kaj še pride. Bal se je, zato začne:

„Ljudje božji in krščanski! Ali ne veste, da se morajo kolesa namazati, ako začno cviliti? Vidite, tam pri nas jih vselej namažemo. Zato ima vsak, ki premore le dve kolesi, tudi kolo-maz. In vidite vi, preljubi ljudje božji, duše krščanske, meni se je pa nesreča zgodila, grozna nesreča. Kolomaz sem pozabil doma, ali se mi je izgubil, ali ga je pa kaka dolga roka ukradla, in jaz nisem imel s čim namazati voza, četudi cvili in stoka, da se sliši pol ure naprej in pol ure nazaj. Le pogledjte, kako so zlizana pesta! Pa sem dejal, ko sem prišel v gozd: Lej, Andrejec, tukaj bi lahko kakšnega polža našel, pa bi se namazala kolesa, da bi rajša tekla. Pa nakrat pride ta-le mož z dežnikom (Višnjanje se zaničljivo zakrohota), pa me meni nič, tebi nič oplazi in se nekaj znaša nad menoj, da sem mu že mislil vrniti z bičevnikom. Polža nisem našel, upam pa, da bom v vašem kraju dobil kaj mazila za svoja kolesa. Bog vé, da rad plačam, ali pa zamenim za posodo.“

Županov oče se ozró po svojih podložnikih nekako v zadregi, ker niso vedeli, kako bi vso stvar izmotali, zakaj zdelo se jim je vendar, da lončar ni mislil tako hudo, kakor je pripovedoval oni mož.

„Ali nisi dejal, da smo mi polži?“

„O, Bog obvaruj, kdo je to dejal in kdo se je tako grdo zlagal o meni? Še nikoli mi ni na misel prišlo, da bi zmerjal kakšnega človeka s polžem. Verjemite mi, ljudje božji!“

„Naj ti bode odpuščeno za danes! Drugič pa boljše pazi, kadar še prideš v naše mesto.“

„Tem ljudem se meša“, godrnja Andrejec na tihem, da ga nihče ne sliši.

„Ali je še daleč do Višnje gore?“ vpraša potem, ko je videl, da ni nič več hudega.

„Vidiš, to-le je; tukaj si že v Višnji gori“, pokažejo mu Višnjanje.

„Kaj? Ali ta-le vas je Višnja gora? To je višnjansko mesto?“

„To ni nobena vas! Mesto je, nič se ne norčuj! Ako ti pa ni všeč, po kaj si pa prišel?“

In Andrejcu ni kazalo drugače, kakor molčati, da ne pride še v večje zadrege.

Mož z dežnikom je pa še vedno jezno pihal, da je lončar žalil Višnjanje in da je zaslužil kaznen zaradi tega.

Mnogi so potegnili ž njim in šele potem so umolknili, ko jim reče župan:

„Sejmarjev ne smemo preganjati! Kakšni sejmi bodo potem? Rajši malo potrpite!“

Ko najde Andrejec prenočišče, izpreže liščka, potem si pa kupi sala in dobro namaže kola.

Andrejec se je v Višnji gori najpreje odahnil.

V.

Ni mesta lepšega,
Kakor je Višnja gora.
Nar. pesem.

„Torej to je višnjansko mesto, kamor mi je svetoval Suhastran peljati lonce na prodaj! Zakaj mu Bog še jezika ni posušil prej, predno mi je to svetoval“, modroval je Andrejec drugega dne, ko je pohajal po mestu in se oziral, kje bi zagledal kaj mestnega.

Seveda je bil nevoljen, ker ni našel mesta takega, kakor mu ga je slikala domišljija.

„O, blažena naša Dolenja vas! Trikrat je večja in dvakrat lepša kakor to preteto mesto! . . . In ti ljudje, kako so čudni! Jeden hodi ob jasnem vremenu z dežnikom; drugi prestrezajo ptuje ljudi, da še v mesto ne morejo; nekateri so vsi raz sebe, če pošten človek pošteno govori: Oj, kaj bo to! — Jaz pa povem temu Jožetu Suhastranu, da naj sam hodi v to preteto vas sejmarit. I, kje se more v takem-le kraju kaj prida prodati? Pa še posodo za gospôdo sem vzela s seboj! O, jaz in moj lišček si bodeva zapomnila Višnjo goro do sodnjega dne.“

Hodi gori in dol po mestu; — pa ne opazi ničesar. Ko se vrne k liščku v hlev, stopi k njemu in pravi:

„Lišček moj, slabo sva zadela. Pravijo, da je mesto, pa nimajo ‚rihte‘ ne ‚fronkarije‘ ne druge takove gosposke hiše.“

Dolgočasil se je Andrejec v Višnji gori prav močno, zlasti tudi zato, ker si ni upal ziniti nobene šaljive. Izprevidel je bil, da Višnjanje ne razumejo šale. Kjer se pa Andrejec ni smel po svoji volji in nagonu mnogo šaliti, tam ni bilo zanj, naj je bilo še tako kratkočasno.

Težko je pričakoval semanjega dneva. Ker je bil v gostilni dokaj zajedel, obudila se je v njem zopet jezica na ženo, ker mu ni bila spekla ničesar.

Ko so pa začeli staviti po trgu tržne lope, upal je po številu lop, da semenj ne bode tako slab, kakor si je bil mislil.

In res, drugega dne na vse zgodaj so drli ljudje od vseh strani skupaj, da se je Višnja gora kmalu napolnila. Višnjanje so stali na vežnih vratih, kadili tobak in častljivo odzdravljali kmečkim znancem, ki so jih spoštljivo pozdravljali.

Andrejec zapelje voz na lončarski trg, izpreže konjiča in pusti, da se pase okoli, potem pa razloži posodo. Tekmeci njegovi so bili gorenjski lončarji, ki so se postavljali z dokaj čedno posodo, tako, da se je Andrejec bal, da ne bi mogel prodati svojega blaga, ker je z zvedenimi očmi spoznal precej, da je gorenjska roba boljša. V ceni Gorenjci seveda niso mogli tekrovati z Andrejcem, in zato je imel le-ta okoli sebe kmalu cel krog ženskih, ki ne gledajo toliko na blago kakor na ceno, katere so kupovale različno posodo. Prejšnja nezadovoljnost se je kmalu umaknila prešerni zadovoljnosti.

Izpraševal je višnjanske matere, koliko zibeli teče v hiši, kako je možu ime, trkal je na lonc ali skledo in vpil, da je prevpil vse:

„Kupite, kupite, poje ko zvon! Pol za denar, pol takó! Danes je ura; danes je čas; jutri se ne bode dobilo več take robe. Sam porcelan! Trdno blago in trpežno; če vam skledo zarinem v glavo, gotovo jo razbijem.“

In ženske so veselo izbirale in kupovale. Seveda so se nekatere pogajale ž njim, pa Andrejec ni bil trd. Gorenjski lončarji so gledali pisano Andrejca in gnečo okoli njega, ker so imeli malo kupovalcev. Rotili so se in bentili Ribničana, ki jim je s svojo slabo robo izpridil vso kupčijo, da blaga ne morejo spraviti v denar.

Ob treh popoldne Andrejec ni imel črepinje na vozu, samo slamo: vse je poprodal do zadnjega kosca. Še jedenkrat prebrska vso slamo, in ko se prepriča, da nima nobene lončene stvarce več, pravi ženskim, ki bi bile še rade posode:

„Ljudje božji! Čast bodi Bogu in svetemu Roku! Vse sem prodal! In hvala tudi vam Višnjanke, ker ste vse pokupile. Koder bom hodil ali se vozil, povsodi bodem pravil, da v Višnji gori se prodá, dobro prodá, da ste Višnjanke res dobri dekličiči. Bog daj zdravje vsem Višnjegorkam in njihovim možem, da bi še drugikrat tako kupčevali, kakor smo danes.“

Ko se ženske razidejo, pospravi, kar je imel, potem se pa spusti v mesto, da si nekoliko še ogleda semenj. Najprvo si privoščí jedi, ker je imel že prazen želodec, potem pa še polič vina, od veselja, ker je bil napravil dobro kupčijo.

Prvič napije:

„Bog ti daj zdravje, ti moj ljubi Suhastran! Piti bi ti dal, ker vem, da si žejen kakor vsak mešetar, pa te ni semkaj, kakor si dejal. Bom pa jaz pil namestu tebe, ki ti to vino gotovo ne bo nič teknilo.“

Izpije.

„Nobena pratika ni tako učena, kakor si ti. Bog ti daj zdravje, da bi mi še dostikrat kaj tako pametnega povedal!“

Ko se okrepča, prešteje skupiček. Bil je prav zadovoljen, zakaj izkupil je bil več, kakor se je nadejal.

Potem hodi po semnju med lopami in ogleduje razobešeno blago. Ko ugleda žensko blago, tako lepo pisano, da ga je kar v oči bôdlo, spomni se nečesa. Stopi bliže h kramarju in veli:

„Pokažite rute!“

Prodajalec jih naloži predenj cel kup, rekoč:

„Nate! Izberite!“

In Andrejec izbira dalj kakor ženske sklede. Naposled si izbere lepo židano ruto rdeče barve, z zlato-rmenimi križastimi progami. Rad bi jo bil primeril kaki ženski, da bi se bil prepričal, kako se bo podala ruta ženi, toda ni poznal nobene ženske.

„Koliko velja?“

„Trideset grošev kakor jeden krajcar. To je roba. Čista žida! Potipljite, kako je mehko in potežkajte, kaka teža je to! To vam rečem: takega blaga še niste imeli, ne vaša žena in otroci! Take rute ni na vsem semnju!“

Bog vé, kdaj bi bil nehal prodajalec brbljati, če bi ne bilo še drugih ljudij, ki so hoteli vsak kaj drugega.

Andrejec še nekaj časa premišlja in ogleduje, ali bi jo, ali ne. Ker je bil pa naredil dobro kupčijo in je vedel, kako bo žena vesela, odloči se.

„Devetindvajset grošev je ruta, ako jo kupite. Žena vas bode trikrat objela, hči pa gotovo dvakrat, ako ji podarite to ruto“, nago-varja kramar, ki bi bil rad napravil kupčijo. Prodajalčeve besede so Andrejca še bolj vspodbôdile. Misli si: „Z ruto bom ženo potolažil in razveselil najbolj.“

„Pa jo zavijte! Osemindvajset grošev bo!“

„Vi, grča! Jaz bom moral lopo podreti, ako bom prodajal vedno v izgubo. Pa naj bo v imenu božjem. Bova pa še drugikrat naredila kaj kupčije!“

„I, kajpak!“

Prodajalec mu dá zavito ruto in lončar mu odšteje denar.

Kamen se odvali Andrejcu od srca, zakaj ruta bo gotovo potolažila majko, ako bi se še kaj srdila.

Spravi jo v notranji žep.

Kmalu se izgubi s semnja, ujame liščka, katera so bili gorenjski nevoščljivci prepodili od voza, in se odpelje s praznim vozom, polno mošnjico in z židano ruto v žepu. Vleklo ga je domov.

„Vre, dobro sem opravil!“ reče sam sebi, ko je imel Višnjo goro že za hrbtom.

Domov je vozil lišček hitreje, ker je bil voz prazen. Kjer je bilo navzdol, tam je celó stekel, da je zadnji konec vozička kar odskakoval.

Drugi večer se mu odprè ribniška dolina, kamor se je vračal tako rad. Kesal se je in sam nase je bil jezen, ker je očital ženi, da ne zná loncev delati in se je bil celó tako spozabil, da ji je bil glino zapodil v glavo.

„Nikoli več je ne bom!“ ponovi stokrat sam zase.

Ves blažen in upa poln, da se pobota z ženo, zapoje, ko se pomika voz proti Dolenji vasi:

Mož le tisti je,

Ki po svajtu gre;

Kdor doma tiči,

Ta nič vrajden ni.

Čez nekaj minut se ustavi pred domačo hišo. Sinovi brž planejo iz hiše in za njimi stopi na prag mati.

„Dolgo te ni bilo“, izpregovori ljubeznivo, in zadovoljnost ji je odsevala na obrazu.

„Ali si prodal?“

Andrejčevo srce je poskočilo od veselja, ker je videl ženo veselo in zadovoljno.

Vajeti vrže sinu in skobaca z voza. Sinovi odpeljejo liščka in voz, Andrejec se pa obrne v hišo.

„Dobro sem opravil. — Vse sem prodal!“

„Ali si hudo lačen? Kaj ti čem napraviti?“

Ona je hotela popraviti sedaj, kar je bila grešila. Odkar ni videla njega, pretrpela je mnogo. Vest ji ni dala mirú, ne po noči, ne po dnevu. Nagledati se ga ni mogla.

„E, boš že napravila!“

V hiši izvleče on zavito ruto in ji dá:

„Ná!“

Ona razvije, pa se skoro prestraši. Pogleda ruto, — pogleda njega, — solze radosti, — kesanja, — blaženosti ji zaiskré v očeh. — Ljubezen do moža vsplamti z vso silo, da se ne more premagovati in ga veselo objame.

Andrejcu zaigra kri po žilah. Vse je bilo pozabljeno, — odpuščeno.

„Ne bodi otročja, Marina!“

Izkuša se izviti pristrčnemu objemu ženi-nemu, ki ga je sedaj skesano ljubila še bolj.

Misli si:

„Zakon je kot travnov dan. Sedaj lije dež in divja vihra, da čez nekaj časa toliko lepše in toplejše sije solnce.“

Med tem priropotajo sosedje, da zvedó, kakšna je bila kupčija.

Marina skriva ruto in gré k ognjišču, da mu pripravi večerjo.

Vasovalci posedejo, in Andrejec jim pripoveduje, kako je vozil in prodajal. Mnogi so mu zavidali srečo.

In od takrat ne mine v Višnji gori semenj brez kakšnega ribniškega lončarja. Toda Andrejec vedno pravi, da takega semnja ni več, kakor je bil takrat.